

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Голова Експертної комісії
Українського інституту національної пам'яті
з питань визначення належності об'єктів
до символіки російської імперської політики**

 Віктор БРЕХУНЕНКО

26.12. 2023 р.

**Фаховий висновок щодо належності
назви смт Катеринопіль Черкаської області
до символіки російської імперської політики**

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-IX від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429, Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії з питань

визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) - система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

пропаганда російської імперської політики - публічна глорифікація або виправдання російської імперської політики, поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу;

русифікація - складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

українофобія - дискримінаційні дії, публічно висловлені заклики, у тому числі в медіа, у літературних та мистецьких творах, що заперечують суб'єктність Української держави, української нації, боротьбу проти підкорення, експлуатації, асиміляції Українського народу, а також правомірність захисту політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитку української національної державності, науки, культури, зневажають питомі етнокультурні ознаки українців, ігнорують українську мову та культуру;

символіка російської імперської політики - символіка, що включає, у тому числі, назви населених пунктів, яким присвоєні імена або псевдоніми осіб, які обіймали керівні

посади в органах влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях Російської імперії, територіальних утворень, адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі невизнаних, що створювалися під час реалізації російської імперської політики на окупованих, анексованих чи в інший спосіб зайнятих Російською імперією територіях, і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури), працівникам радянських органів державної безпеки всіх рівнів; які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури); назви подій, пов'язаних із реалізацією російської імперської політики, назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів Російської Федерації, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури або з культурою поневолених народів Російської Федерації.

Предмет експертизи: відповідність назви смт Катеринопіль Черкаської області вимогам Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (далі – Закон).

Топонім *Катеринопіль* – не первісна назва відповідного населеного пункту Черкаської області.

1. Перша письмова згадка про це поселення датована 11 червня 1633 р. Тоді для вирішення суперечки між Мартином Казановським і Станіславом Даниловичем щодо Звинигородської держави на місце прибули ревізори – київський земський суддя Стефан Аксак та кам'янецький земський суддя Юрій Дидинський. Ревізори не зуміли встановити однозначно, чи належить до Звинигородки слобода

Калниболота (Кальниболота). С. Данилович стверджував, що ця слобода є спільною власністю Звенигородки й Корсуня (ЛННБ, відділ рукописів, ф. 103, оп. 1, опр. 6348, арк. 4-5 зв.; ЦДІА України в Києві, ф. 2 (Київський гродський суд), оп. 1, спр. 81, арк. 824-826.). Первісна назва населеного пункту походить від р. *Кальниболотка*, правої притоки р. Гнилого Тікича, що протікає через Новоселицю і Розсохуватку.

2. Назву цього населеного пункту відображено в назві Кальниболотської сотні Корсунського полку (ЛННБ, відділ рукописів, ф. 103, оп. 1, спр. 6624, арк. 1 зв. - 2).

3. 1775 рік: *Кальниболота* - містечко, центр ключа Звенигородського староства Київського повіту, Лисянської парафії, 315 димів (ЦДІАК, ф. 2, оп. 1, спр. 78, арк. 20 зв.).

4. 30 квітня 1792 року місто *Кальниболото* Брацлавського воєводства отримує королівський диплом на самоврядування за магдебурзьким правом, низку привілеїв і герб (див.: Гречило А. Герби міст і містечок Правобережної України 1791-1792 років // Записки Наукового товариства імені Шевченка.- Львів, 1997. - Т. ССXXXIII. - С. 182-192. Документ: AGAD, KK 99, s. 81-89).

5. Топонім ***Катеринопіль (Екатеринополь)*** на заміну назви Кальниболота з'являється в указі Катерини II від 27 січня 1795 р. з приводу створення Вознесенської губернії: «Єкатеринопіль - колишнє містечко Кальниболото». Місто стає центром повіту (ПСЗ. Т. 23. С. 641 - 644). У місті налічувалося 268 домів (РГВИА, ВУА, 18333, л. 90).

6. У 1880-х рр. містечко відвідував звенигородський лікар Юліан Талько-Гринцевич. Він зазначив, що російська назва Єкатеринополь ще не витіснила стару - Кальниболота (Talko-Hrynsewicz J. Z przeżytych dni (1850 - 1908), Warszawa, 1930. S. 162-163).

Таким чином, назва смт *Катеринопіль* - це символічне втілення російської колоніальної політики. Заміна первісного топоніма *Калниболота (Кальниболота, Кальниболото)* на *Єкатеринополь (Катеринопіль)* була ланкою загальної стратегії, спрямованої на викорінення української топонімії та впровадження загальноімперської системи назв для географічних об'єктів із метою:

а) формування єдиного імперського простору;

б) символічного маркування (символічної приватизації) української території та її подання надалі як нібито питома російської;

в) винародовлення українського населення способом зросійщення;

г) знищення українства як окремого складника людської цивілізації.

Ліквідація питома українських історичних назв та насадження відповідних імперських топонімних маркерів призвела до появи назв *Катеринослав, Єлисаветград, Катеринопіль, Олександрія, Павлоград, Константиноград, Олександрівськ, Новомосковськ, Новоросійськ, Новоград-Волинський* та ін.

З огляду на викладене вище **назва смт Катеринопіль Черкаської області** як така, що пов'язана з реалізацією російської колоніальної політики, відповідно до підпункту «є» пункту 4 частини першої статті 2 Закону, ***належить до символів російської імперської політики.***

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович

ВЕРБИЧ Святослав Олексійович

ГЕНЕРАЛЮК Леся Станіславівна

ГРЕЧИЛО Андрій Богданович

НАУМОВ Сергій Олександрович

РУБЛЬОВ Олександр Сергійович

СКРИПНИК Анатолій Юрійович